

матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кропивницький, 12 черв. 2025 р.). Кропивницький : ДонДУВС, 2025. С. 96–98.

7. Крапивін Є. Custody records: система фіксації всіх дій щодо затриманої особи - стан нормативного регулювання. 2022. URL: <https://justtalk.com.ua/post/custody-records-sistema-fiksatsii-vsih-dij-schodo-zatrimanoi-osobi--stan-normativnogo-regulyuvannya>

ГОРБАНЬ Олена,

інспектор з дотримання прав людини відділу поліції №3 Вінницького районного управління поліції Головного управління Національної поліції у Вінницькій області

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: РОЛЬ СИСТЕМИ «CUSTODY RECORDS»

Відповідно до статті 3 Конституції України, права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Це положення є фундаментальною засадою діяльності Національної поліції, особливо в умовах воєнного стану, коли необхідність забезпечення безпеки повинна поєднуватися з дотриманням конституційних прав і свобод громадян [1].

Одним із ключових принципів діяльності Національної поліції є дотримання прав і свобод людини. Закон України «Про Національну поліцію» визначає, що поліція під час виконання своїх повноважень забезпечує права і свободи людини, а їх обмеження допускається лише у випадках та в порядку, передбачених законом, за умови необхідності та пропорційності втручання [2].

У науковій літературі наголошується, що діяльність поліції в демократичній державі ґрунтується на сервісній моделі, за якої правоохоронні органи виступають не лише як інструмент примусу, а як інституція, що забезпечує реалізацію та захист прав і свобод людини. Такий підхід передбачає

необхідність балансу між вимогами публічної безпеки та гарантіями прав людини навіть в умовах надзвичайних правових режимів [3].

Дослідники також зазначають, що в умовах воєнного стану функції Національної поліції у сфері забезпечення прав людини ускладнюються через одночасну необхідність реагування на загрози безпеці та недопущення надмірного втручання у права громадян. У цьому контексті особливого значення набувають принципи законності, необхідності та пропорційності при застосуванні поліцейських заходів [3].

У практиці Європейського суду з прав людини принцип пропорційності є ключовим критерієм оцінки допустимості втручання держави у права людини. Зокрема, у справі *Handyside v. the United Kingdom* Суд наголосив, що втручання у права, гарантовані Конвенцією, може вважатися правомірним лише за умови, що воно є “необхідним у демократичному суспільстві”, тобто відповідає нагальній суспільній потребі та є пропорційним легітимній меті. ЄСПЛ підкреслив, що поняття “необхідності” не є тотожним “обов’язковості” чи “доцільності”, а вимагає досягнення справедливого балансу між інтересами суспільства та захистом основоположних прав особи [4].

Воєнний стан суттєво розширює повноваження державних органів у сфері забезпечення національної безпеки, однак не скасовує обов’язку держави гарантувати дотримання фундаментальних прав і свобод людини. Навпаки, саме в умовах надзвичайних викликів особливого значення набувають механізми контролю за законністю діяльності правоохоронних органів та дотриманням прав осіб, які перебувають під контролем держави [1].

Однією з найбільш вразливих сфер щодо можливих порушень прав людини залишається затримання особи та її перебування в органах поліції. Саме на цьому етапі виникають ризики незаконного обмеження свободи, неналежного поводження, недопуску захисника, порушення права на медичну допомогу або неналежної фіксації процесуальних дій. У зв’язку з цим особливої актуальності

набуває впровадження ефективних превентивних механізмів захисту прав людини. [5, с. 100].

Важливим напрямом удосконалення механізмів забезпечення прав людини в діяльності Національної поліції України стало впровадження інформаційної підсистеми «Custody Records». Її створення обумовлене необхідністю забезпечення належного контролю за дотриманням прав затриманих осіб, підвищення прозорості діяльності поліції та запобігання випадкам неналежного поводження. Відсутність ефективного механізму контролю за перебуванням осіб у приміщеннях поліції тривалий час залишалася однією з причин порушення прав людини під час затримання, що зумовило потребу у впровадженні сучасних інструментів фіксації та моніторингу дій поліцейських і затриманих осіб [6, с. 100–101].

Згідно з науково-практичним посібником «Завдання і функції інспекторів дотримання прав людини Національної поліції України та порядок їх реалізації», основним призначенням системи «Custody Records» є запобігання незаконним затриманням, удосконалення системи захисту осіб від катувань та інших форм жорстокого або такого, що принижує гідність, поводження, а також підвищення стандартів захисту прав як затриманих осіб, так і самих поліцейських від можливих неправдивих звинувачень. Система забезпечує об'єднання та збереження інформації про затриману особу з моменту фактичного затримання та фіксацію всіх дій щодо неї протягом перебування в органі поліції [6, с. 98–100].

Особливістю «Custody Records» є комплексний підхід до документування процесу затримання. Відомості про час, місце та підстави затримання, стан здоров'я особи, забезпечення доступу до захисника, повідомлення родичів та інші процесуально значущі дії вносяться до електронної картки затримання. Крім того, система поєднується із засобами відеоспостереження, що забезпечує додаткові гарантії об'єктивності та можливість перевірки законності дій працівників поліції. Такий підхід сприяє підвищенню рівня підзвітності

правоохоронних органів та зміцненню довіри суспільства до поліції [6, с. 94–100; 2, с. 26].

Додатковим підтвердженням ефективності системи є результати її практичного впровадження. Для забезпечення належного функціонування «CustodyRecords» здійснюється переобладнання приміщень поліції відповідно до міжнародних стандартів, встановлюються системи відеоспостереження, проводиться спеціалізоване навчання персоналу. Використання цифрових інструментів також сприяє оптимізації документообігу та зменшенню адміністративного навантаження на працівників, відповідальних за перебування затриманих осіб [7, с. 28-30].

В умовах воєнного стану значення системи «Custody Records» суттєво зростає. Виконуючи завдання із забезпечення публічної безпеки та протидії злочинності в особливих умовах, поліція водночас зобов'язана дотримуватися конституційних прав і свобод людини. Функціонування системи забезпечує додаткові гарантії законності під час затримання осіб, мінімізує ризики порушення їхніх прав та сприяє дотриманню міжнародних стандартів поводження із затриманими. Отже, «Custody Records» є важливим механізмом забезпечення прав людини в діяльності Національної поліції України, ефективність якого набуває особливого значення в умовах воєнного стану [6, с. 127–128; 2, с. 26].

Важливим аспектом оцінки діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану є відповідність її роботи стандартам Європейського Союзу у сфері верховенства права та прав людини. Аналіз документів ЄС свідчить, що підтримка українського сектору правопорядку після початку повномасштабної агресії РФ спрямована насамперед на зміцнення інституційної спроможності правоохоронних органів, підвищення їхньої підзвітності та забезпечення дотримання прав людини. При цьому ЄС не розглядає розширення поліцейських повноважень як самостійну мету реформування, а наголошує на

необхідності збереження процесуальних гарантій навіть в умовах воєнного стану. Отже, діяльність Національної поліції України в умовах воєнного стану демонструє поступове наближення до європейських стандартів захисту прав людини. Запровадження системи «CustodyRecords» та інших реформ спрямоване на мінімізацію таких ризиків і посилення підзвітності поліції. Водночас відсутність чітких критеріїв оцінки ефективності цих механізмів не дозволяє повною мірою визначити їх практичний вплив. Попри складні умови війни, Національна поліція загалом зберегла здатність ефективно виконувати свої функції, однак подальше вдосконалення правозахисних гарантій та механізмів контролю залишається необхідною умовою зміцнення верховенства права та суспільної довіри.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
3. Галай А. О., Банчук О. А. Права людини та діяльність поліції в умовах воєнного стану в Україні. *Верховенство права*. 2023. № 2. С. 45–53.
4. European Court of Human Rights. *Handyside v. the United Kingdom*, judgment of 7 December 1976, Series A no. 24. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57499> (дата звернення: 12.06.2026).
5. Завдання і функції інспекторів дотримання прав людини Національної поліції України та порядок їх реалізації : наук.-практ. посібник / за ред. Д. В. Швеця. Львів . Львівський державний університет внутрішніх справ, 2025. 184 с.
6. Швець Д. В. (ред.). Завдання і функції інспекторів дотримання прав людини Національної поліції України та порядок їх реалізації : науково-практичний посібник. Львів. ЛьВДУВС, 2025. 184 с.

7. Аналітичний звіт за результатами моніторингу та оцінки функціонування системи «CustodyRecords» в ізоляторах тимчасового тримання Національної поліції України. Київ . Національна поліція України, 2025.

ГРИНЬКІВ Олександра,
професор кафедри правових дисциплін
навчально-наукового інституту роботи з персоналом
Національної академії Національної гвардії України,
доктор юридичних наук, полковник

ДОТРИМАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Запровадження воєнного стану в Україні обумовлює необхідність дотримання балансу (пропорційності) між потребами національної безпеки та забезпеченням конституційних прав і свобод людини. Вагому роль у цьому процесі відіграють військовослужбовці Національної гвардії України (далі – НГУ), які виконують правоохоронні та оборонні функції в умовах підвищеної правової та соціальної напруги.

Відповідно до ст. 64 Конституції України, в умовах воєнного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод людини із зазначенням строку дії таких обмежень [1]. Водночас низка прав є невідчужуваними і не підлягає обмеженню. Йдеться про право на життя, заборону катувань, право на правову допомогу тощо. Зазначене й формує основоположні засади діяльності військовослужбовців НГУ.

Крім цього, зазначимо, що закон України «Про правовий режим воєнного стану» [2] деталізує перелік можливих обмежень, включаючи свободу пересування, право на мирні зібрання та інші. Однак навіть у цих умовах